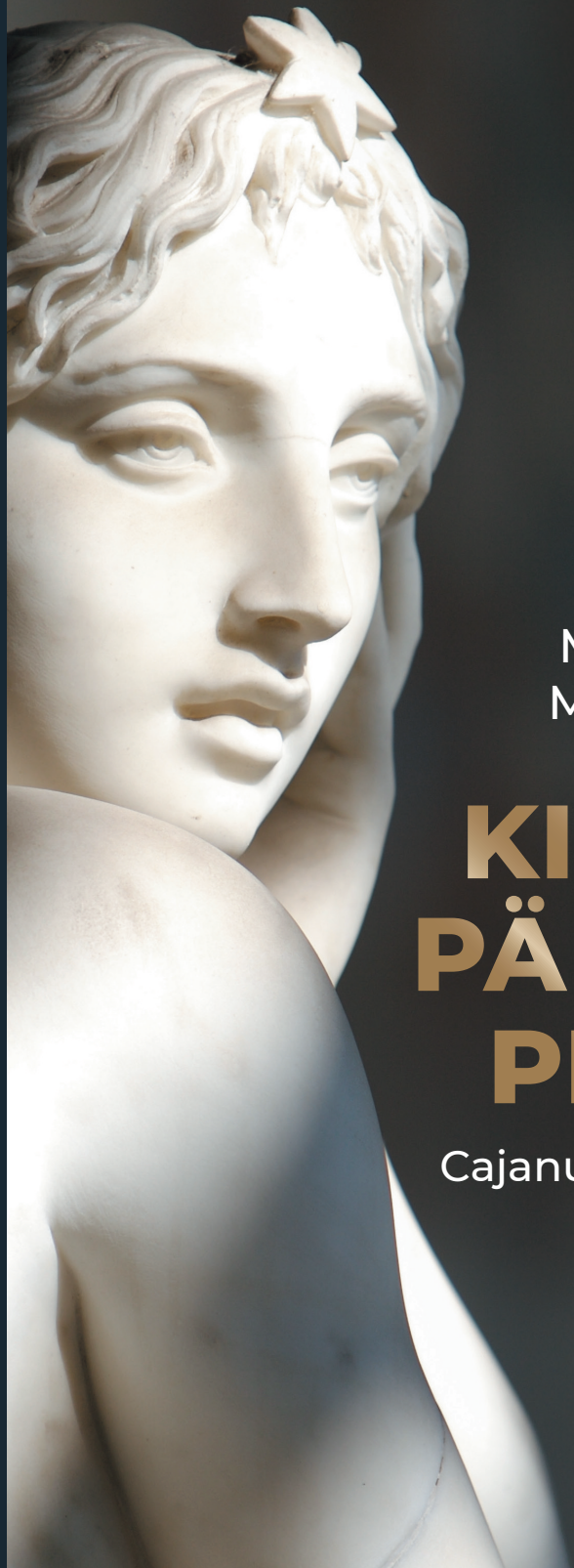

Marjaana
Manninen

KIRKAS PÄIVÄ JA PIMEÄ

Cajanus-suvun saaga

Kirkas päivä ja pimeä

© 2021 Marjaana Manninen
Taitto ja kansi: Books on Demand
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-9202-5

Kirkas päivä ja pimeä

Cajanus-suvun saaga

SISÄLLYSLUETTELO

1. luku: Cajanus-suku.....	7
2. luku: Yö viikinkikylässä	12
3. luku: Kajaanin vouti – Anders Eriksson 1600 – 1657.....	17
4. luku: Ericus Georgii Montanus 1595 – 1640	25
5. luku: Kirkas päivä ja pimeä – Christina Cajanus 1630 – 1657	35
6. luku: Hopeaa vuorenväelle – Catharina Cajanus 1655 – 1728	44
7. luku: Ruttoa ja kurjuutta Hiidenvaaralla – Aune Sopanen 1700 – 1759	55
8. luku: Laurin lentouni – Lauri Grönberg 1742 – 1808.....	63
9. luku: Keisari tulee – Anders Grönberg 1765 – 1845.....	70
10. luku: Nälkävuosien kivireki – Johan Grönberg 1809 – 1878	80
11. luku: Kaksi Kallea – Eeva Kaisa Grönberg 1831 – 1895.....	88
12. luku: Elämä on kaari – Heikki Albin Rönty 1873 – 1941.....	99
13. luku: Sota-ajan kiviriipat – Juho Rönty 1900 – 1985.....	106
14. luku: Kekkonen, Kekkonen, Kekkonen	115
15. luku: Kaivoskylän Loviisa – Loviisa Cajanus 1936-.....	126
16. luku: Niin kauan kuin aikaa on – Mari Cajanus 1961-	134

CAJANUS-SUKU

Pakkaa laukkusi,
lähde seikkailuun.
Täällä on Pappissuku
sen suojassa tunnustan:
Valta voitti.
Kolme kertaa Kalevalan kankaat
huutaa veteen viestinsä:
Kerro minulle veneesi suunta, sen sijainti ja kurssi
niin Kainuu
on ystäväsi

– Mari Cajanus 2021

Cajanus-sukuni tuli tunnetuksi 1600-luvulta alkaen merkittävänä pappissukuna. Tuohon aikaan valta oli harvojen ja valittujen käsissä opetuksen ja tiedon kautta. Alusta pitäen Cajanukset oivalsivat koulutuksen merkityksen vallan välineenä. Luku- ja kirjoitustaidon hallitseminen takasi sen, että he kuuluivat sivistyneistöön ja vallanpitäjinä saattoivat tehdä melkein mitä tahansa. Pojat koulutettiin mieluiten papeiksi ja tyttäret naitettiin kirkonmiesten puolisoiksi. Ajan kuluessa suvun jäsenet saivat vaikutusvaltaa myös muilla yhteiskunnan ja erityisesti kulttuurin aloilla.

Kainuussa oli aikoinaan sanonta, että ei kannata alkaa ryttyilemään Cajanuksia vastaan, koska heitä on joka puolella – heillä on sekä maallista että taivaallista tuomiovaltaa.

Cajanus-suvun kantaisä Anders Erikinpoika toimi

Kajaanin pitäjän nimismiehenä vuodesta 1632 ja Kajaanin vapaaherrakunnan voutina vuodesta 1651. Hän oli ilmeisesti Kirkkonummen Korkkullan talon isännän Erik Mickelinpojan vanhin poika.

Minun esi-isäni oli vouti Anders Erikinpojan toiseksi vanhin poika, Sotkamon kirkkoherra Erik Cajanus (1628–1691). Erik oli kaksi kertaa naimisissa, ensin Christina Montanuksen, sitten Brita Lithoviuksen kanssa. Erikin ensimmäinen vaimo Christina oli minun esiäitini. Hän oli Iin kirkkoherra Ericus Montanuksen tytär ja kuului Suomessa tunnettuun Montanusten pappissukuun.

Kainuun kunniaksi on erikseen mainittava, että vouti Anders Erikinpojan esikoispoika, esi-isäni Erikin veli, oli maan kuulu kirkonmies ja kansanopettaja Johan Cajanus (1626–1703). Hänet tunnettiin myös nimellä Johannes. Hän käytti ensimmäisenä Kainuu-nimeä nykyisestä Kainuun läänistä vuonna 1663 kirjoittamassaan Paltamon pitäjän kertomuksessa. Suurin jälkimaine tällä rovestinakin toimineella Paltamon kirkkoherralla on kuitenkin kalevalaisen kansanperinteen tallentajana. Kyseinen Paltamon kirkkoherra Johan Cajanus tunnettiin paikallisten keskuudessa nimellä Paltamon kirkkoruhtinas ja lempinimellä Lylyhammas. Hän oli aikansa mahtimies, pelätty vallanpitäjä, joka johti Kainuuta kuin omaa ruhtinaskuntaansa. Hänen valtansa Kainuussa oli suuri, ja ilmeisesti valtapyrkimystensä vuoksi hän joutui usein yhteenottoihin Kajaanin linnan johtajan, Samuel Långin, kanssa. Långin ja Cajanusten dynastiat taistelivat erilaisista etuuksista Kainuussa.

Paikalliset asukkaat olivat riidoissa Ruotsista tulleen linnanpäällikkö Långin kanssa, koska tämä vaati asuk-

kailta runsain mitoin päivätöitä Kajaanin linnan rakentamisessa ja suosi linnan upseereita kalastusoikeuksissa, rajariidoissa, kaskenpoltossa ja kapakoiden pitämisessä. Myös Johan Cajanus herätti pahennusta Kainuun väestön keskuudessa, koska hän nolasi raavaista kainuulaisia isäntiä tarttumalla heitä niskasta kiinni ja laittamalla heidät pöydän alle häpeämään, jos nämä eivät osanneet lukea.

Kuitenkin Johan Cajanusta arvostettiin – hän laati huolellisesti piispa Terseruksen suorittamaa tarkastusta varten aikakautensa ensimmäisenä ainutlaatuisen, laajan kirjallisen kuvauksen Kainuun oloista, elämästä, ihmisten varallisuudesta ja luonnosta. Lisäksi Johan Cajanus harrasti kansanrunoutta ja innostui kansanperinteen keruuseen 1600-luvulla Kajaanin linnan kuuluisimman oppineen vangin Johannes Messeniuksen ansiosta. Messenius halusi saada tietoja seutukunnan asioista, ja lopulta kansanperinteen keruusta tuli suosittu harrastus tuon ajan suomalaisen sivistyneistön keskuudessa. Johan Cajanuksen tiedetään tallentaneen ensimmäisenä tiedot Väinämöisestä ja Kalewasta. Tämä työ huipentui pari sataa myöhemmin vuonna 1835, jolloin Elias Lönnrot sai valmiiksi Vanhan Kalevalan Kajaanissa.

KIRKAS PÄIVÄ JA PIMEÄ

Cajanus-suvun saaga

Salamyhkäiset vaarat, kimmeltävät metsälammet ja Kajaanin linnan mykät rauniot näyttäytyvät ajoittain seesteisen tähtikirkkaina, välistä taas lohduttoman kolkkona, kun Kainuussa vaikuttaneet henkilöt muistelevat elämänsä kohokohtia persoonallisella äänellään. Kirjassa tositapahtumista kumpuavat fiktiiviset tarinat luotaavat aikaa ja ihmistä 1600-luvulta lähtien. Vuosisatojen aikana vastoinikäymisistä raskaimpia ovat olleet nälkävuodet, Kajaanin pommitus ja korpimaitakin runnonut rutto.

Kirkas päivä ja pimeä osoittaa, miten kautta aikojen ja olosuhteiden ihmistä ovat puhuttaneet samat syntymän, rakkauden ja kuoleman kysymykset.

Esikoiskirjailija **Marjaana Mannisen** esi-isien jäljet löytyvät Kajaanista ja Sotkamosta, kalevalaisista kansanuskomuksista ja viikinkien verenperinnöstä. Hänen kantaisänsä, Kajaanin vouti Anders Eerikinpoika perusti Kainuun ensimmäisen pedagogion jo 1600-luvulla. Kasvatustieteen maisteri Manninen toimi puolestaan kolmen perustamansa koulun rehtorina Helsingissä 2000-luvulla.

BoD

